

A környezetmérnök/környezettan szak elvégzéséhez szükséges alapismeretek elsajátítását segítő videóleckék a biológia, kémia, földrajz, fizika és műszaki alapismeretek tárgykörében

BIOLÓGIA 4. FEHÉRJÉK

EFOP-3.4.4-16-2017-00015

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Biogén elemek, szénhidrátok, lipidek, fehérjék 4.

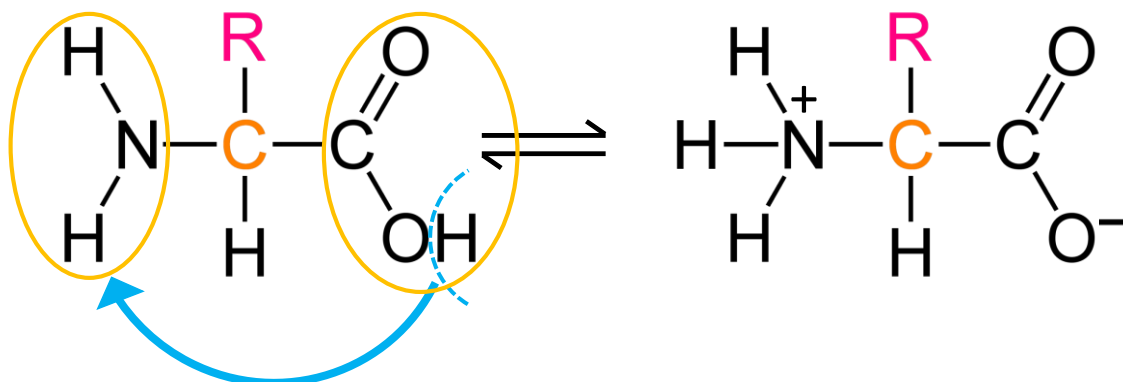
FEHÉRJÉK

A sejteket felépítő molekulák:

építőelem	nagyobb egység
zsírsavak	zsírok, lipidek, membránok
cukrok	poliszacharidok
aminosavak	fehérjék (proteinek)
nukleotidok	nukleinsavak

Aminosavak

- olyan molekulák, amelyek amino- és karboxilcsoportot is tartalmaznak
- az amino-csoport bázikus, a karboxil-csoport savas jellegű (amfoterek)
- vizes oldatban (de akár szilárd, kristályos állapotban is) **ikerionos szerkezetet** alakítanak ki:

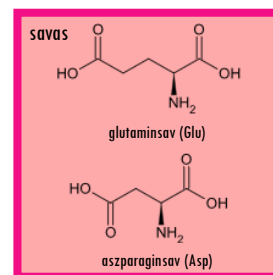
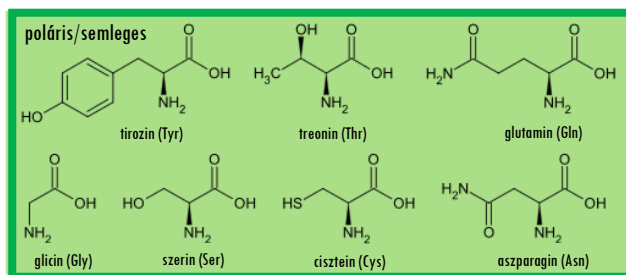
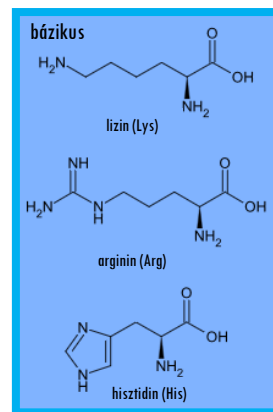
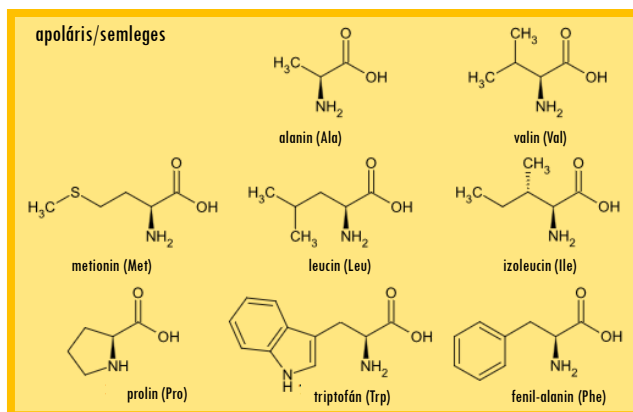

IKERIONOS SZERKEZET KIALAKULÁSA

Képek forrása: Wikimedia Commons

A természetes aminosavak L konfigurációjúak (szemben a szénhidrátokkal).

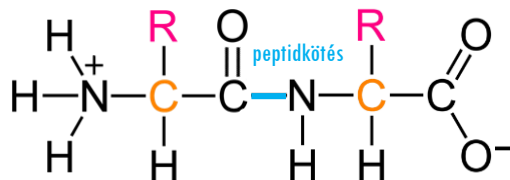
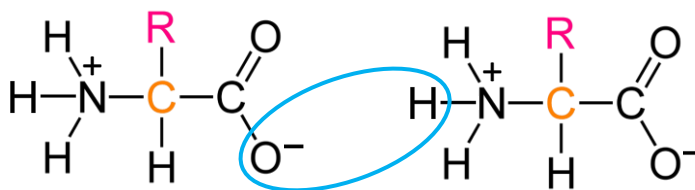
A fehérjék kialakításában 20 féle aminosav vesz részt.

Képek forrása: Wikimedia Commons

Fehérjék

- az aminosavak **peptidkötésekkel** fehérjéket alkotnak
- az aminosavak korlátlan számban képesek összekapcsolódni: óriási, specifikus szerkezetű polipeptid molekulák jöhetnek létre

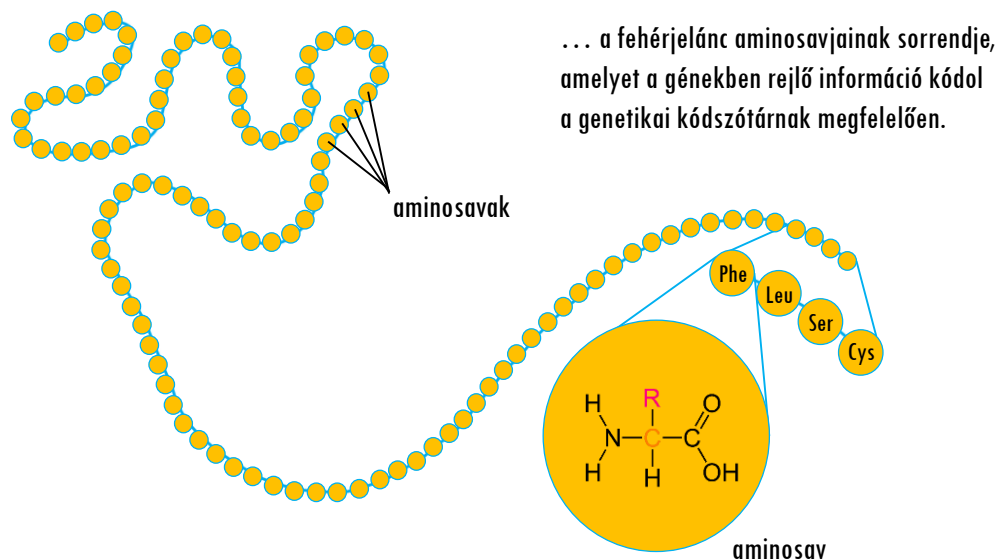

N-terminális → C-terminális

Képek forrása: Wikimedia Commons

Képek forrása: Wikimedia Commons

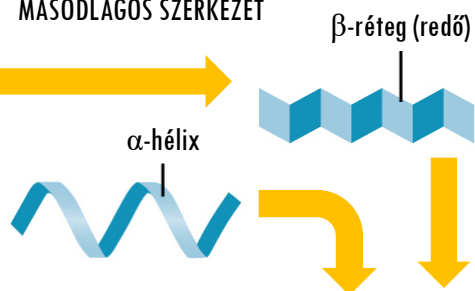
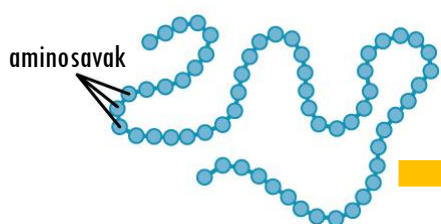
A fehérjék elsődleges szerkezete...

A fehérjék további szerkezete

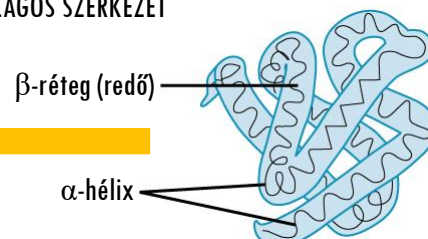
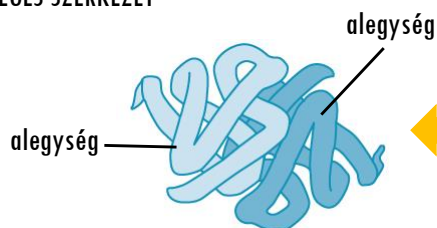
ELSŐDLEGES SZERKEZET

MÁSODLAGOS SZERKEZET

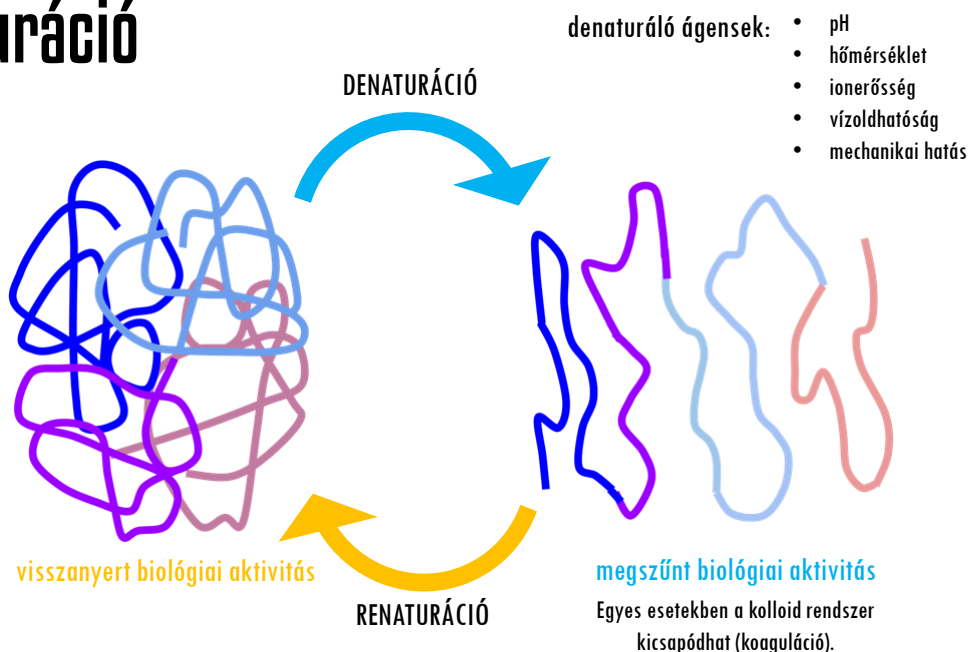
NEGYEDLEGES SZERKEZET

HARMADLAGOS SZERKEZET

Képek forrása: Wikimedia Commons

Denaturáció

Képek forrása: Wikimedia Commons

A fehérjék csoportosítása

ALAK	ÖSSZETÉTEL	FUNKCIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • fibrilláris: szál szerű felépítés, rostokat alkotnak, nem vízoldhatók, pl.: kollagén, aktin, miozin, keratin... • globuláris: ovális vagy gömb alakú polipeptidek, vízoldhatók, pl.: albumin, inzulin, oxitocin... 	<ul style="list-style-type: none"> • egyszerű fehérjék (proteinek): kizárólag aminosavakból állnak, pl.: albumin, globulin... • összetett vagy konjugált fehérjék (peptidek): tartalmaznak nem aminosav jellegű molekularészletet (prosztetikus csoportot): <ul style="list-style-type: none"> • nukleoproteinek (nukleinsav) • mukoproteinek (>4% szénhidrát) • glükoproteinek (<4% szénhidrát) • lipoproteinek (lipid) • metalloproteinek (fémion) • foszoproteinek (foszfát-csoport) 	<ul style="list-style-type: none"> • strukturális: sejtek és szövetek építőeleme • védekező: antigének elleni védelem, fertőzések megelőzése • hormon: hormonok fő összetevője • enzim: biokémiai katalizátor • transzport: anyagszállítás • tároló • összhúzóköny: mozgást generálnak • regulátor: valamely biológiai folyamat szabályozása

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Petróné Dr. Kovács Etelka, 2019. A környezeti biológia alapjai (olvasólecke)
- Gál Béla, 2012. Biológia 11. A sejt és az ember biológiája (Mozaik Kiadó)
- Dr. Lénárd Gábor, 2007. Biológia 11. (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP 3.4.4.-16-2017-00015

„A Szegedi Tudományegyetem készségfejlesztő és kommunikációs programjainak megvalósítása a felsőoktatásba való bekerülés előmozdítására és az MTMI szakok népszerűsítésére”

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A Szegedi Tudományegyetem készségfejlesztő és kommunikációs programjainak megvalósítása a felsőoktatásba való bekerülés előmozdítására és az MTMI szakok népszerűsítésére

EFOP-3.4.4-16-2017-00015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE